

ВІДГУК
офіційного опонента про дисертацію
Павленко Віти Віталіївни

«Теорія і практика розвитку креативності школярів у системі загальної середньої освіти Польщі», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Сучасні законодавчі стратегічні документи, що визначають пріоритети української педагогічної освіти, вмотивовують звернення до найновіших надбань педагогічної теорії, вітчизняного та світового досвіду. Зазначене детермінує дослідження теоретичних і методичних основ розвитку креативності особистості у Польщі як суспільного, освітнього та культурного феномену, що викликає значний інтерес і може стати важливим джерелом його всеобщого осмислення й творчого використання. Компаративний аналіз теорії та практики розвитку креативності школярів у системі загальної середньої освіти Польщі є підґрунтям для об'єктивної оцінки українського досвіду, надання освітніх послуг і педагогічної підтримки креативним учасникам освітнього процесу.

Як зазначає здобувач, у розв'язанні проблеми увага має приділятися підготовці вчителя, оволодіння ним креативними підходами до організації освітнього процесу, інноваційними педагогічними технологіями. Акцентує увагу на необхідності формування нової генерації педагогічних кадрів, підготовлених до якісного забезпечення освітніх потреб особистості, реалізації її інтелектуального та культурного потенціалу, зокрема і креативності. Її актуальність також підтверджується низкою визначених суперечностей, серед яких потреба формування в педагогів готовності забезпечувати розвиток креативності школярів та недостатня зорієнтованість системи підготовки педагогічних кадрів у визначеному напрямі.

Дисертаційне дослідження є складовою комплексного дослідження кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрологіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Теоретичні та методичні засади розробки науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості».

Здобувачем обґрунтовано актуальність, теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через достатнье всеобщне розкриття ступеня розробленості проблеми та наявними суперечностями, що представлено у вступі. Позитивним є те, що у процесі викладу основних

наукових результатів у тексті дисертації відчувається прагнення В.В. Павленко вирішити виявлені суперечності, що є одним з найсуттєвіших показників якості проведеного дослідження.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті дослідження здобувачем:

- цілісно досліджено проблему розвитку креативності школярів у системі загальної середньої освіти Польщі;
- проаналізовано передумови, тенденції, зміст, форми, методи, технології розвитку креативності школярів у системі загальної середньої освіти Польщі та особливості підготовки вчителя для реалізації цієї проблеми у визначеному напрямі;
- виокремлено та схарактеризовано концептуальні ідеї розвитку креативної особистості учня у системі польської освіти;
- окреслено шляхи впровадження прогресивних ідей польського досвіду з розвитку креативності особистості в Україні.

Нові факти, одержані здобувачем.

Завдяки здійсненню В.В. Павленко дослідженю у дисертації *вперше*:

- виявлено передумови (соціально-історичні, соціально-політичні та соціокультурні) й обґрунтовано етапи реформування польської системи загальної середньої освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття;

- схарактеризовано сучасний стан організаційно-методичних зasad розвитку креативності у Польщі (форми й методи педагогічної підтримки та інноваційні технології надання спеціальних освітніх послуг);

- теоретично обґрунтовано й розроблено модель креативної особистості вчителя.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вважаємо, що обґрунтованість наукових положень, висновків і узагальнень, сформульованих у дисертації В.В. Павленко, а також їх достовірність належно забезпечені використанням адекватного меті і завданням роботи комплексу методологічних підходів і методів, переконливим критичним аналізом науково-дослідних українських і зарубіжних джерела, базування на ідеях яких уможливило ґрунтовну авторську інтерпретацію ключового поняття «kreativnість», а також тлумачення змісту основних дефініцій (творчість, креативність учителя, креативні методи навчання, креативне освітнє середовище, креативний потенціал особистості, розвиток креативності особистості школяра).

Позитивно оцінюємо здійснене обґрунтування теоретико-методологічних засад порівняльно-педагогічного дослідження проблеми

розвитку креативності школярів у системі загальної середньої освіти Польщі, яку розглянуто на трьох рівнях наукового пошуку: філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому. Цілісність розгляду досліджуваного феномену забезпечено комплексним застосуванням взаємопов'язаної та взаємозумовленої сукупності методологічних підходів (системного, інтелектуального, синергетичного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, рефлексивного, культурологічного, історико-компаративістського, діахронного та структурного). Розроблено методологічну модель, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, історико-порівняльного, організаційно-методичного, професійно-педагогічного, узагальнювально-прогностичного блоків.

Наголосимо, у результаті використання діахронного підходу визначено основні етапи реформування польської системи загальної середньої освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття, що відрізняються один від одного суттевими особливостями, та тенденції на кожному з них, а саме: перший (1999–2004 роки) – інтеграція Польщі до Європейського Союзу; другий (2004–2014 роки) – створення нових типів шкіл; третій (2014–2017 роки) – становлення нормативної бази загальної середньої освіти Польщі; четвертий (2017–2024 роки) – модернізація структури та змісту освіти.

Заслуговує на увагу, схарактеризований методичний інструментарій процесу розвитку креативності: діагностика й аналіз рівня розвитку креативності школярів, презентація креативних мультимедійних проектів; організація самостійної роботи; використання кластерів, ментальних карт, творчих проектів, мультимедійних презентацій, завдань імітаційного моделювання; застосування креативних методик тощо.

На позитивну оцінку заслуговує розділ, в якому схарактеризовано особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів до розвитку креативності школярів. Здобувачем доведено, що педагогічна діяльність за своєю суттю є творчим процесом, що висуває відповідні вимоги до вчителя, динамічні характеристики креативної особистості якого змодельовано в межах дослідження (креативний потенціал, особистісні якості, діяльнісний прояв креативності, приналежність до певного типу педагогічних працівників, здатність виконувати відповідні функції, долати бар'єри розвитку креативності).

Основною передумовою розвитку креативності майбутніх учителів визначено орієнтацію освітнього процесу закладів вищої освіти на особистість майбутнього педагога, урахування його індивідуальних особливостей, схильностей та здібностей на основі креативного підходу, який передбачає використання різноманітних форм навчання.

Здобувачем з'ясовано, що вчитель, має створювати креативне освітнє середовище, що ґрунтуються на прояві його динамічних характеристик у фізичній (матеріальні умови), психологічній (індивідуальні особливості), соціально-гуманній (атмосфера взаємодії), віртуальній (Інтернет-технології), біологічній (інклюзивна освіта) сферах.

Тому маємо підстави стверджувати, що наукові положення і висновки дослідження достатньо обґрунтовані й достовірні.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів висновків дисертації

Аналіз результатів дослідження свідчить що системи освіти України і Польщі мають спільні характеристики, які стосуються модернізації структури освіти, удосконалення її змісту, методів організації навчальної та виховної роботи, поширення наукових досліджень у цій галузі. Осмислення пріоритетів, напрямів і тенденцій розвитку креативності у Польщі через виявлення загального, особливого й одиничного дозволило окреслити можливості творчого використання інноваційного потенціалу зарубіжного досвіду в українському освітньому просторі.

Зокрема, здобувачем визначено інноваційний потенціал творчого використання в національній педагогічній теорії та практиці прогресивного досвіду Польщі, а саме: трансформації нормативної бази та навчальних планів і програм; реорганізації системи підвищення кваліфікації вчителів з наданням широкого спектру вибору змісту, терміну, форми, закладу вищої освіти; запровадження описової моделі оцінювання результатів освітньої діяльності учнів початкової школи; розширення мережі профільних шкіл; створення та впровадження системи незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників профільної школи професійного спрямування.

Порівняльна характеристика результатів дозволила окреслити можливості творчого використання досвіду Польщі щодо розвитку креативності учнів загальноосвітніх закладів України на різних рівнях:

загальноспільному – створення спеціальних програм з розвитку креативності особистості; розроблення національних стандартів з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів креативних учнів; розроблення законодавства, що передбачає спеціальну підготовку вчителів у визначеному напрямі; створення професійної організації «Креативна країна», яка об'єднає науковців, педагогів-практиків;

регіональному – створення креативного освітнього середовища з метою надання високоякісної освіти для сталого розвитку регіону; створення хабів освітніх інновацій; розроблення програм педагогічної підтримки;

налагодження співпраці із закладами освіти Житомирщини; залучення місцевих підприємств до співпраці з позашкільними закладами освіти;

конкретно-інституційному – розроблення педагогами-практиками авторських програм розвитку креативності особистості; цикли навчальних семінарів і вебінарів для педагогічного та адміністративного складу закладів освіти, територіальних громад.

До переваг роботи В.В. Павленко можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає у тому, що систематизовані й узагальнені положення, фактологічний матеріал, джерельна база мають цінність для подальших наукових розвідок з порівняльної педагогіки, розробки лекційних і практичних занять із курсів «Історія освіти в Україні та зарубіжжі», «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка», спецкурсів і вебінарів із проблем розвитку креативності особистості.

Загалом, матеріали дисертації В.В. Павленко можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів та підвищенні кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, а також під час укладення енциклопедичних і довідкових видань.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Дисертація В.В. Павленко за своїм змістом і формою є ґрунтовним, самостійним дослідженням, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступі до дисертації чітко окреслено методологічний апарат (об'єкт, предмет, мету і завдання, концепція дослідження, методи дослідження).

Дослідження виважено структуровано й системно організовано.

На наше переконання, у роботі забезпечено відповідність завдань та висновків дослідження, які логічно випливають зі змісту основного тексту дисертації; висновки до розділів і загальні висновки належно аргументовані, містять коректні узагальнення. Їх зміст переконує у тому, що здобувач досягла сформульованої мети дослідження і виконала зазначені у вступі завдання. Загалом зміст рукопису дисертації, публікацій В.В. Павленко дає підстави стверджувати, що виконане дослідження є завершеним і оригінальним, його результати містять наукову новизну, мають теоретичне і практичне значення, пройшли необхідну апробацію у ході обговорень на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних заходах.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. У науковій новизні зазначено про обґрунтування етапів реформування польської системи загальної середньої освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття, а також етапів розвитку позашкільної освіти в досліджуваній країні, з нашої точки зору доцільніше було б проаналізувати етапи розвитку креативності школярів.

2. Оскільки назва першого розділу теоретико-методологічно основи дослідження проблеми креативності особистості, то спочатку бажано було б проаналізувати основні поняття дослідження, що дозволило б уникнути в тексті наступних розділів дисертації повторів.

3. Зміст третього розділу передбачає представлення організації і змісту розвитку креативності в освітньому процесі Польщі, але здобувачка велику увагу приділяє програмам, а також формам і методам розвитку креативності учнів в Україні. Тому слабо проглядається польський досвід, а в цьому розділі має концентруватися увага на ньому.

4. У четвертому розділі бажано було б більше уваги приділити польському досвіду діяльності вчителів з розвитку креативності школярів, зокрема параграф 4.1 розпочати з аналізу принципів, типів і форм креативності у дослідженнях польських науковців і представити відповідно модель польських вчителів. Чому у параграфі 4.2 пріоритет надано досвіду України у формуванні педагогічної креативності вчителя?

5. У п'ятому розділі проаналізовані сучасні освітні реформи в Україні, зокрема розвиток розвивального освітнього середовища, технології розвитку креативності учнів в умовах Нової української школи з урахуванням польського досвіду. У той же час бажано було б назвати які саме ідеї щодо розвитку креативності школярів у Польщі бажано впроваджувати в Україні.

Втім, висловлені зауваження та побажання не є принципово значущими і не впливають на загальну високу позитивну оцінку рецензованої дисертації.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях.

Результати дослідження викладено в 76 працях, серед яких: 1 монографія, 2 розділи в колективних монографіях, 2 навчальних посібники, 21 стаття у фахових виданнях України, 5 статей у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, 5 статей у наукових виданнях інших держав із напряму, за яким підготовлено дисертацію, та 40 публікацій апробаційного характеру в наукових журналах і збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і семінарів. Тому вважаємо, що результати дисертаційної роботи В.В. Павленко апробовано достатньою мірою.

Висновок. На основі здійсненого аналізу дисертації В.В. Павленко можемо стверджувати, що дисертаційна робота відповідає нормативним

вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України, № 40 від 12.01 2017 р., а її авторка Павленко Віта Віталіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Л.О. Хомич

